

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

PAOLA MENGOZZIHO

přednesené dne 29. března 2007¹

I – Úvod

1. Rozsudkem ze dne 16. listopadu 2005 předložil na základě článku 234 ES Tribunal d'instance de Saintes (Francie) Soudnímu dvoru dvě předběžné otázky týkající se výkladu směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru².

2. Soudní dvůr má v podstatě jednak objasnit, zda články 11 a 14 směrnice 87/102 umožňují, aby vnitrostátní ustanovení, která při provádění této směrnice stanoví pravidla vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, jejichž nákup je financován prostřednictvím tohoto úvěru, podřídila uplatnění těchto pravidel zmínce o zboží nebo službách, na které byl poskytnut úvěr, ve smlouvě o úvěru,

1 – Původní jazyk: italština.

2 – Úř. věst. 1987, L 42, s. 48; Zvl. vyd. 15/01, s. 326. Tato směrnice byla nejprve změněna směrnicí Rady ze dne 22. února 1990, 90/88/EHS (Úř. věst. L 61, s. 14; Zvl. vyd. 15/01, s. 374), poté směrnicí Evropského parlamentu a Rady ze dne 16. února 1998, 98/7/ES (Úř. věst. L 101, s. 17; Zvl. vyd. 15/04, s. 36).

a jednak objasnit účel sledovaný směrnicí 87/102 a zda je třeba mít za to, že na základě práva Společenství může vnitrostátní soud uplatnit bez návrhu uvedená vnitrostátní ustanovení, i když je takové uplatnění bez návrhu vyloučeno vnitrostátním právem.

II – Referenční právní rámec

A – Právní úprava Společenství

3. Podle svého čl. 1 odst. 1 a 2 písm. c) se směrnice 87/102 „vztahuje na smlouvy o úvěru“, to znamená na všechny smlouvy, na jejichž základě „věřitel poskytuje nebo slibuje poskytnout spotřebiteli úvěr ve formě odložené platby, půjčky nebo jiné podobné finanční služby“; jsou nicméně vyloučeny smlouvy o úvěru uvedené v článku 2 téže směrnice.

4. Článek 4 směrnice 87/102 v odstavci 1 stanoví, že smlouvy o úvěru se uzavírají písemnou formou a v odst. 2 písm. a) stanoví, že písemná smlouva musí obsahovat údaj o roční sazbě v procentech. Odstavec 3 výše uvedeného článku upřesňuje, že „[p]ísemná smlouva musí dále obsahovat ostatní podstatné náležitosti smlouvy“, a uvádí, že „[p]říloha [1] k [...] směrnici obsahuje vzorový seznam podmínek, které mohou členské státy vyžadovat k zařazení do písemné smlouvy jako podstatné“.

a) za účelem nákupu zboží nebo obdržení služeb spotřebitel uzavře smlouvu o úvěru s jinou osobou než jejich dodavatelem a

5. Článek 11 směrnice 87/102 stanoví následující:

b) poskytovatel úvěru a dodavatel zboží nebo služeb uzavřeli dřívější smlouvu, na jejímž základě tento poskytovatel úvěru poskytuje úvěr výhradně zákazníkům uvedeného dodavatele za účelem odběru zboží nebo služeb od uvedeného dodavatele, a

„1. Členské státy zajistí, aby existence smlouvy o úvěru žádným způsobem neovlivnila práva spotřebitele vůči dodavateli zboží nebo služby zakoupené pomocí takové smlouvy v případech, kdy zboží nebo služby nejsou dodány nebo jinak neodpovídají smlouvě o jejich dodávce.

2. V případech, kdy:

c) spotřebitel uvedený pod písmenem a) získá úvěr na základě takovéto dřívější smlouvy a

- d) zboží nebo služby spadající pod smlouvu o úvěru nejsou dodány nebo jsou dodány jen zčásti, nebo neodpovídají smlouvě o jejich dodávce a
2. Členské státy také zajistí, aby ustanovení, která přijmou k provedení této směrnice, nebyla obcházena v důsledku formulace smluv o úvěru, zvláště pak formou rozdělení částky úvěru do několika smluv“.
- e) spotřebitel uplatnil svá práva vůči dodavateli, ale nedosáhl uspokojení svých právních nároků,

má spotřebitel právo uplatňovat práva vůči poskytovateli úvěru. Členské státy stanoví rozsah a podmínky pro uplatnění těchto práv.

[...]

6. Konečně článek 14 směrnice 87/102 stanoví následující:

„1. Členské státy zajistí, aby se smlouvy o úvěru neodchylovaly ke škodě spotřebitele od vnitrostátních předpisů provádějících tuto směrnici nebo odpovídajících této směrnici.

B – Vnitrostátní právní úprava

7. Ve francouzském právu byla právní úprava spotřebitelského úvěru původně obsažena v zákoně č. 78-22 ze dne 10. ledna 1978³. Tato právní úprava, předcházející směrnicí 87/102 a následně doplněná zákonem č. 89-421 ze dne 23. června 1989⁴, byla nakonec sjednocena v knize III hlavě I kapitole I Code de la consommation (Spotřebitelského zákoníku, dále jen „zákoník“), který je obsažen v zákoně 93-949 ze dne 26. července 1993⁵ a v nařízení 97-298 ze dne 27. března 1997⁶.

3 — Loi relative à l'information et à la protection des consommateurs dans le domaine de certaines opérations de crédit (zákon o informování a ochraně spotřebitelů v oblasti některých úvěrových operací, známý rovněž jako „zákon Scrivener“, JORF, ze dne 11. ledna 1978, s. 299).

4 — Loi relative à l'information et à la protection des consommateurs ainsi qu'à diverses pratiques commerciales (zákon o informování a ochraně spotřebitelů a různé obchodní praxi, JORF, ze dne 29. června 1989, s. 8047).

5 — Loi instaurant le Code de la consommation – Partie législative (zákon zavádějící Spotřebitelský zákoník – Právní část) (JORF ze dne 27. července 1993, s. 10538).

6 — Décret relatif au Code de la consommation – Partie réglementaire (nařízení o Spotřebitelském zákoníku – Správní část) (JORF ze dne 3. dubna 1997, s. 78).

8. Na základě článku L. 311-2 zákoníku se ustanovení výše uvedené kapitoly I „použijí na úvěrové operace, jakož i na v nich obsažené záruky s nimi související, poskytnuté obvykle fyzickými nebo právníckými osobami, za úplatu nebo bezplatně“⁷.

9. Na základě článku L. 311-8 zákoníku se úvěrové operace uvedené v článku L. 311-2 musejí uzavírat za podmínek předběžné nabídky, která se učiní příjemci úvěru, která musí podle článku L. 311-10 upřesňovat, vedle ostatních prvků úvěru, „je-li to namístě, jeho sazbu“ (bod 2), odkazovat, vedle ostatních ustanovení zákoníku, „je-li to namístě, na články L. 311-20 až L. 311-31 a L. 311-13“ (bod 3), a konečně uvést, „případně zboží nebo službu, na které se poskytuje úvěr“ (bod 4).

10. Na základě článku L. 313-13 zákoníku „je předběžná nabídka úvěru učiněna v souladu s podmínkami stanovenými výše uvedenými články podle jednoho ze vzorů stanovených Bankovním regulačním výborem po konzultaci s Národní radou pro spotřebu“. Článek R. 311-6 zákoníku stanoví, že „předběžná nabídka úvěru stanovená článkem L. 311-8 obsahuje údaje uvedené ve vzoru připojeném k tomuto zákoníku, který odpovídá nabízené úvěrové operaci“.

11. Články L. 311-20 až L. 311-28 zákoníku dále stanoví zvláštní právní úpravu „vázaných úvěrů“ charakterizovaných určitou vzájemnou závislostí mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, která se projevuje jak ve fázi uzavírání, tak ve fázi plnění těchto smluv.

12. Konkrétně článek L. 311-20 zákoníku zejména stanoví, že „pokud předběžná nabídka zmiňuje financované zboží či službu závazky dlužníka nabývají účinnosti až od okamžiku dodání zboží nebo poskytnutí služby“.

13. Mimoto čl. L. 311-21 první pododstavec zákoníku stanoví:

„V případě sporu ohledně provedení hlavní smlouvy může soud pozastavit plnění smlouvy o úvěru až do okamžiku vyřešení sporu. Smlouva o úvěru bude zrušena nebo neplatná ze zákona, jestliže sama hlavní smlouva, pro niž byla uzavřena, je zrušena či prohlášena za neplatnou na základě rozhodnutí soudu“.

14. Konečně článek L. 311-33 zákoníku, použitelný na všechny úvěrové operace stanovené článkem L. 311-2, sankcionuje nedodržení formalit poskytovatelem úvěru

7 — Poznámka pod čarou je bezpředmětná pro české znění stanoviska.

stanovených v člancích L. 311-8 až L. 311-13 pozbytím nároku na úroky, jehož důsledkem je omezení povinnosti navrácení jdoucí k tíži dlužníka jen na vypůjčenou částku, podle stanoveného splátkového kalendáře.

III – Skutkové okolnosti, předběžné otázky a průběh řízení

15. Spor v původním řízení proti sobě vedou Max Rampion a Marie-Jeanne Rampion, rozená Godard (dále jen „manželé Rampionovi“), na straně jedné a společnost Franfinance SA a K par K SAS (dále jen „KpK“) na straně druhé.

16. Podle soukromoprávní smlouvy podepsané dne 5. září 2003 po návštěvě v bydlišti zástupce KpK, manželé Rampionovi koupili u poslední jmenované za celkovou cenu 6 150 eur okna, jejichž dodání a instalace měly být podle předběžného odhadu ve smlouvě o dodávce uskutečněny ve lhůtě šesti až osmi týdnů od naměření provedení odpovědným technikem. Ve smlouvě o dodávce byla mimoto zmíněna možnost získat u Franfinance úvěr na celkové financování koupě.

17. Tentýž den manželé Rampionovi uzavřeli s Franfinance smlouvu o otevření úvěru s povoleným maximálním nekrytým úvěrem stanoveným na 6 150 eur, smlouvu, ze které však, i když bylo možné odvodit totožnost dodavatele KpK, nevyplýval druh zboží nebo služby, jejichž nákup byl financován.

18. Dne 27. listopadu 2003, v den stanovený pro dodání a instalaci oken, manželé Rampionovi shledali, že parapety a rámy, do kterých KpK chystala instalovat okna, byly zamořeny parazity. V důsledku toho dne 5. ledna 2004 doporučeným dopisem s doručenkou manželé Rampionovi KpK oznámili, že chtějí od smlouvy o dodávce odstoupit.

19. Jelikož manželé Rampionovi neobdrželi uspokojivou odpověď na žádost o odstoupení od smlouvy o dodávce, podáními ze dne 29. října a 2. listopadu 2004 podali na KpK a Franfinance u Tribunal d'instance de Saintes (dále jen „Tribunal d'instance“) žalobu, kterou se domáhají, aby uvedená smlouva byla prohlášena za neplatnou s následným zrušením smlouvy o úvěru nebo, podpůrně, aby první smlouva byla zrušena pro nesplnění povinností dodavatelem.

20. Co se týče návrhu na prohlášení neplatnosti smlouvy o dodávce, manželé Rampionovi, uplatňující čistě potestativní charakter ustanovení o lhůtě dodání, tvrdili, že tato smlouva je neplatná pro neuvezení přesné

lhůty dodání, jak je požadováno článkem L. 114-1 zákoníku.

311-20 zákoníku, zmínce o prodávaném zboží v předběžné nabídce úvěru, která však v projednávaném případě chyběla.

21. Co se týče návrhu na zrušení pro nesplnění povinnosti ve smlouvě o dodávce, manželé Rampionovi tvrdili, že KpK tím, že neověřila *ex ante* kompaktnost podpěry a nepředvídala její náhradu, nesplnila „povinnost poskytnout poradenství“ („*obligation de conseil*“) jdoucí k její tíži.

23. Mezitímním rozsudkem ze dne 1. června 2005 Tribunal d'instance nařídil znovuo-tevření ústní části řízení za účelem obdržení vyjádření účastníků řízení k některým důvodům uplatněným bez návrhu v tomto rozsudku vycházejícím z ustanovení článků L. 311-8 a násl. zákoníku o spotřebitelském úvěru a článku L. 121-21 a následujících téhož zákoníku o podomním prodeji.

22. Jak KpK, tak Franfinance, které se dostavily k soudnímu jednání, navrhly zamítnutí návrhů žalobců a tvrdily, ve stručnosti, že:

— zmínka „od šesti do osmi týdnů od naměření“ splňovala požadavky stanovené článkem L. 114-1 zákoníku;

24. Po obdržení vyjádření účastníků řízení považoval Tribunal d'instance rozsudkem ze dne 16. listopadu 2005 (dále jen „předkládací rozsudek“) za nezbytné pro účely vyřešení sporu předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

— úvěr nebyl smluvně vázaný na smlouvu o dodávce oken vzhledem k tomu, že, i bez přihlédnutí ke skutečnosti, že smlouva o úvěru uzavřená v projednávaném případě představovala otevření úvěru, uplatnění ustanovení zákoníku o vzájemné závislosti mezi smlouvou o dodávce a smlouvou o úvěru podléhalo, na základě článku L.

25. Zprv Tribunal d'instance uvedl, že:

— ve vnitrostátním právu jsou ustanovení článku 11 směrnice 87/102 provedeny prostřednictvím článků L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku;

- podle jedné části doktríny platí, že ví-li poskytovatel úvěru, že půjčka je určena k financování nákupu zboží nebo služeb, musí příjemci úvěru předložit nabídku úvěru, která váže půjčku na tuto koupi;
 - Cour de Cassation (kasační soud) podává doslovný výklad článku L. 311-20 zákoníku, když podřizuje uplatnění ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb zmínce v nabídce úvěru o financovaném zboží nebo službě;
 - v projednávané věci, i když smlouva o úvěru nezmiňuje vázanost na smlouvu o dodávce, zdá se, že spojitost mezi oběma smlouvami prakticky existuje, přestože je popírána dodavatelem a poskytovatelem úvěru, kteří však neprokazují, že manželé Rampionovi měli v úmyslu použít půjčku na jiná financování;
 - účinkem uzavření smlouvy o otevření nevázaného úvěru namísto vázané osobní půjčky je umožnit poskytovateli úvěru obejít práva spotřebitele vymezená článkem L. 311-20 a následujícími zákoníku a vyhnout se omezením a nákladům spojeným se vzájemnou závislostí mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, jakož i dosáhnout vyšších úroků než těch, které mohou být dosaženy v případě vázané osobní půjčky vzhledem k tomu, že práh, kdy se úvěr stává lichvou, není stejný.
26. Zadržel Tribunal d'instance uvedl, že:
- ustanovení článku L. 311-20 a následujících zákoníku o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb nebyla žalobci uplatněna;
 - judikatura Cour de Cassation neumožňuje soudu bez návrhu uplatnit důvod vycházející z právní úpravy spotřebitelského úvěru; judikatura totiž rozlišuje mezi „řídícími kogentními“ ustanoveními – přijatými v obecném zájmu, která může soud uplatnit bez návrhu – a „ochrannými kogentními“ ustanoveními – přijatými v zájmu určité kategorie osob, jichž se mohou dovolávat pouze osoby náležející k této kategorii – a stanoví, že právní úprava spotřebitelského úvěru je druhým

typem, jelikož je stanovena pouze v zájmu spotřebitelů⁸;

27. Tribunal d'instance tudíž přerušil před ním probíhající řízení, aby položil Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

— je nicméně třeba klást si otázku, zda se judikatura Soudního dvora⁹, která přiznává soudu pravomoc bez návrhu uplatnit důvody vycházející z ustanovení plynoucích ze směrnice 93/13/EHS¹⁰, může v rozporu s tím, co je přijato Cour de Cassation¹¹, a v souladu s tím, co je navrhováno částí doktríny, vztahovat i na jiné právní úpravy na ochranu spotřebitelů, jako je právní úprava spotřebitelského úvěru;

„1) Musejí být články 11 a 14 směrnice [...] 87/102/EHS [...] vykládány v tom smyslu, že umožňují soudci použít pravidla vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb financovanou tímto úvěrem, když smlouva o úvěru nezmiňuje financované zboží nebo byla uzavřena ve formě otevření úvěru bez zmínky o financovaném zboží?

— za tímto účelem je třeba předběžné analýzy účelu směrnice 87/102, určené k objasnění, zda bylo v úmyslu zákonodárce Společenství stanovit právní úpravu spotřebitelského úvěru pouze v zájmu spotřebitelů, nebo zda sleduje rovněž širší cíle týkající se organizace trhu.

2) Má směrnice [...] 87/102/EHS [...] širší účel než pouhou ochranu spotřebitelů sahající až po organizaci trhu a umožňující soudci uplatnit bez návrhu ustanovení, která z ní vyplývají?“

8 — Zejména Cass. Civ., 10. července 2002, Bull. I, č. 195, s. 149, který uvádí, že porušení povinností stanovených články L. 311-2, L. 311-8 a L. 311-10 Zákoníku, byť kogentních, může být namítáno pouze na návrh osoby, k jejíž ochraně tato ustanovení směřují.

9 — Rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (spojené věci C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941), a ze dne 21. listopadu 2002, Coifidis (C-473/00, Recueil, s. I-10875).

10 — Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

11 — Cass. Civ., 23. listopadu 2004, Bull. I, č. 287, s. 241.

28. V souladu s článkem 23 statutu Soudního dvora předložily Franfinance, rakouská, francouzská, italská, španělská a německá vláda, jakož i Komise písemná vyjádření.

29. Na jednání dne 8. února 2007 předložili zástupci Franfinance, francouzské vlády a Komise ústní vyjádření.

němu dovolávat, z čehož plyne, že i jasné, přesné a bezpodmínečné ustanovení směrnice, které má přiznat práva nebo uložit povinnosti jednotlivcům, nemůže být jako takové uplatňováno v rámci sporu probíhajícího výlučně mezi jednotlivci¹².

IV – Právní analýza

A – *K první předběžné otázce*

1. Úvodní úvahy

30. Především uvádím, že první otázka předložená Soudnímu dvoru, jak je formulována předkládajícím soudem, nevysvětluje, jaká jsou pravidla vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, která by tento soud případně uplatnil i při neexistenci zmínky o zboží, na které se poskytuje úvěr, ve smlouvě o úvěru, zda se jedná o pravidla obsažená v samotné směrnici, nebo o prováděcí vnitrostátní ustanovení.

31. V tomto ohledu je důležité zdůraznit, že podle judikatury Soudního dvora se nemůže v projednávané věci – která se týká sporu mezi jednotlivci – jednat o ustanovení samotné směrnice. Směrnice sama o sobě totiž nemůže ukládat jednotlivci povinnosti, a tudíž není možné se jí jako takové vůči

32. První otázka musí být tedy chápána a je přípustná jen tehdy, je-li tak chápána, jako otázka směřující k získání výkladu článků 11 a 14 směrnice 87/102 nikoliv pro účely jejich bezprostředního použití v projednávané věci, ale za účelem umožnit soudu vyložit a uplatnit ustanovení vnitrostátního práva o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce v souladu s požadavky kladenými těmito články.

33. Z ustálené judikatury totiž vyplývá, že ze směrnice vyplývající povinnosti členských států dosáhnout výsledku v ní stanoveného, jakož i jejich závazek přijmout podle článku 10 ES veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění této povinnosti zavazují veškeré orgány členských států, včetně orgánů soudních, v rámci jejich pravomoci¹³. Při použití vnitrostátního práva je tak vnitrostátní soud povinen ho vykládat

12 – Rozsudek ze dne 5. října 2004, Pfeiffer a další (spojené věci C-397/01 až C-403/01, Sb. rozh. s. I-8835, body 108 a 109 a judikatura tam uvedená).

13 – Tamtéž, bod 110.

v co největším možném rozsahu ve světle znění a účelu příslušné směrnice, aby tak dosáhl výsledku jí zamýšleného, a dosáhl tak souladu s třetím pododstavcem článku 249 ES¹⁴.

34. Pravidly vnitrostátního práva o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, uvedenými v předkládacím rozsudku, jsou pravidla uvedená v člancích L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku. Samotný předkládající soud uvádí, že uplatnění těchto ustanovení, jak jsou vyložena Cour de Cassation, předpokládá, že zboží nebo služba, na které se poskytuje úvěr, jsou zmíněny ve smlouvě o úvěru.

35. Je tedy užitečné připomenout, že povinnost uložená vnitrostátnímu soudu podat výklad vnitrostátního právního předpisu ve světle litery a účelu směrnice se omezuje na „to, co je možné“, uplatní se tedy pouze v případech, kde dotýčný právní předpis ponechává prostor pro různý výklad. Dosah takové povinnosti nejde tedy tak daleko, aby byl vyžadován výklad *contra legem* vnitrostátních právních předpisů¹⁵.

36. Přísluší přitom předkládajícímu soudu, aby posoudil, zda uvedená ustanovení zákoníku mohou být vykládána rovněž odlišně od výkladu podaného Cour de Cassation, a přesto nikoliv *contra legem*, a z tohoto důvodu uplatněna na případ, jako je projednávaný případ, kde je nesporné, že zmínka o zboží, na které má být poskytnut úvěr, ve smlouvě o úvěru, chybí¹⁶.

37. V tomto ohledu je krom toho užitečné rovněž připomenout, že ačkoliv zásada výkladu vnitrostátního práva v souladu s právem Společenství se podle názoru Soudního dvora v první řadě týká vnitrostátních ustanovení přijatých k provedení příslušné směrnice, neomezuje se však na pouhý výklad znění těchto ustanovení, nýbrž vyžaduje, aby vnitrostátní soud vzal v úvahu celý obsah vnitrostátního práva za účelem posouzení, nakolik může být uplatněno způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem zamýšleným směrnicí¹⁷. Umožňuje-li tak vnitrostátní právo za určitých okolností prostřednictvím použití jím uznávaných výkladových metod vyložit ustanovení vnitrostátního právního řádu takovým způsobem, aby bylo možno vyhnout se rozporu s jinou právní normou vnitrostátního práva, nebo aby za tímto účelem byl omezen dosah tohoto ustanovení tím, že bude uplatněno pouze za předpokladu, že je

14 — Tamtéž, bod 113.

15 — V tomto smyslu viz mimo jiné rozsudek ze dne 17. září 1997, Dorsch Consult (C-54/96, Recueil, s. I-4961, bod 45).

16 — V tomto ohledu si dovoluji poukázat na to, že žádný výslovný odkaz na zmínku o financovaném zboží nebo službách ve smlouvě o úvěru není ve vnitrostátním právním ustanovení o vzájemné závislosti, které konkrétněji přichází v úvahu v projednávaném případě, to znamená v předpisu, který stanoví zrušení nebo právní neplatnost smlouvy o úvěru, pokud je smlouva o dodávce soudem zrušena nebo prohlášena za neplatnou (čl. L. 311-21 první pododstavec, druhá věta Zákoníku).

17 — Výše uvedený rozsudek Pfeiffer a další, bod 115.

slučitelné s výše uvedenou právní normou, má soud povinnost použít tytéž metody za účelem dosažení výsledku sledovaného směrnici¹⁸.

38. S výhradou toho, že se články 11 a 14 směrnice 87/102 nemohou použít přímo v projednávané věci a že řešení věci v původním řízení musí být hledáno ve vnitrostátní právní úpravě vykládané pokud možno způsobem, který je v souladu s literou a účelem směrnice 87/102, může tudíž být první předběžná otázka, která je přípustná z hlediska konformního výkladu vnitrostátního práva¹⁹, přeformulována takto:

Vyžadují články 11 a 14 směrnice 87/102, aby se vnitrostátní právní ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb přijatá k provedení článku 11 uplatnila rovněž při neexistenci zmínky o zboží nebo službě, na jejichž nákup se úvěr poskytuje, ve smlouvě o úvěru?

18 — Tamtéž, bod 116.

19 — Komise se v tomto smyslu vyjádřila v bodech 18 a 19 svého písemného vyjádření. Přípomínám krom toho, že, jak měl Soudní dvůr příležitost upřesnit, je v jeho pravomoci rozhodnout, na základě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, o výkladu aktů přijatých orgány Společenství nezávisle na tom, zda tyto akty mají, či nemají přímý účinek (rozsudek ze dne 10. července 1997, Palmisani, C-261/95, Recueil, s. I-4025, bod 21).

2. K věci samé

39. Písemná vyjádření předložená jednotlivými vládami a Komisí jsou v podstatě všechna ve smyslu kladné odpovědi na tuto otázku. Tito účastníci řízení zdůrazňují, že čl. 11 odst. 2 směrnice 87/102 podřizuje právo spotřebitele uplatnit svá práva vůči věřiteli řadě podmínek, mezi kterými není uvedena zmínka o financovaném zboží nebo službě ve smlouvě o úvěru, a že čl. 14 odst. 2 samotné směrnice potvrzuje výklad, podle kterého čl. 11 odst. 2 neopravňuje členské státy k uložení této podmínky, která by umožnila obejít použití ustanovení o ochraně spotřebitele o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce.

40. Franfinance prezentuje problém jiným způsobem. Podle jejího názoru první otázka představuje v podstatě otázku uplatnitelnosti na smlouvu o otevřeném úvěru, jako je dotčená smlouva²⁰, ustanovení článku 11 směrnice 87/102 o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce. Na tuto otázku je třeba odpovědět záporně, jelikož výše uvedený článek 11 se týká, obdobně jako

20 — Franfinance zdůrazňuje, že článek II-1 předběžné nabídky úvěru podepsané manželé Rampionovými uvádí, že tito jsou „oprávněni čerpat ze svého účtu u Franfinance v mezích výše povoleného maximálního nekrytého úvěru za účelem financování plateb za nákupy [jimi] provedené u [KpK] nebo u s ní spojených společností“.

článek 7 téže směrnice²¹, pouze vázaných úvěrů, to znamená úvěrů, v jejichž rámci spotřebitel provede jediný nákup, který financuje prostřednictvím úvěru; tento případ je třeba považovat za zcela odlišný od případu, kdy *při* nákupu spotřebitel získá ve skutečnosti obnovitelný úvěr, který mu umožní další nákupy u dodavatele nebo jiných s ním spojených subjektů (otevření akcesorických úvěrů na více nákupů). Použití, v čl. 11 odst. 2 písm. d), slovního spojení „smlouvě o jejich dodávce“ skloňovaného v jednotném čísle je příznačné skutečnosti, že podle tohoto článku může jít o vázaný úvěr podléhající ustanovením téhož článku pouze tehdy, pokud úvěr slouží k financování jediné smlouvy o dodávce.

41. Nezmnění financovaného zboží nebo služby ve smlouvě o otevření úvěru, jako je smlouva v projednávaném případě, je zcela koherentní s povahou této smlouvy, která odpovídá konkrétnímu výběru a konkrétní potřebě spotřebitele, který bude moci znovu použít úvěr v mezích částek, které splatí. Jedná se tedy, jak ostatně vyplývá z článku II podmínky uvedených na rubu předběžné nabídky úvěru, o otevření úvěru *na běžném účtu*.

21 — Článek 7 směrnice 87/102 zní takto: „V případě úvěru poskytnutého na nabytí zboží stanoví členské státy podmínky, za nichž je možný zpětný přechod držby zboží, zvláště když k tomu spotřebitel neudělil souhlas. Zajišť také, aby v případech zpětného přechodu držby zboží na věřitele bylo vyúčtování mezi oběma stranami provedeno tak, aby zpětný přechod držby nevedl k bezdůvodnému obohacení“.

42. Franfinance dodává, že ve francouzském právu je ostatně zmínka o financovaném zboží nebo službě ve smlouvě o úvěru podmínkou pro to, aby bylo možné kvalifikovat úvěr jako vázaný, a pro to, aby se na něj mohla uplatnit pravidla o vzájemné závislosti uvedená v člancích L. 311-20 a L. 311-21. Jedná se o podmínku stanovenou vnitrostátním zákonodárcem rámci výkonu oprávnění, které je mu přiznáno čl. 11 odst. 2 druhým pododstavcem směrnice 87/102, stanovit zejména, „za jakých podmínek“ je právo spotřebitele uplatnit svá práva vůči věřiteli uplatnitelné; podmínky, o kterých může Soudní dvůr rozhodnout, že jsou protiprávní, pouze tehdy, jestliže mohou zbavit ustanovení směrnice jejich podstaty, k čemuž však, pokud jde o dotčenou podmínku, nedojde.

43. Aby byla dána odpověď na první otázku, domnívá se, že je třeba se nejprve zabývat otázkou kvalifikace smlouvy o úvěru podepsané manželi Rampionovými a relevancí článku 14 směrnice 87/102, dále pak otázkou působnosti článku 11 téže směrnice a konečně výkladem, který je třeba dát ustanovením článku 11, co se týče uvedeného požadavku zmínky o financovaném zboží nebo službě ve smlouvě o úvěru.

a) Povaha dotčené smlouvy o úvěru a článek 14 směrnice 87/102

44. Franfinance zdůrazňuje, že smlouva, kterou uzavřela s manželi Rampionovými, se netýká vázaného úvěru, nýbrž otevření úvěru, odpovídá jednomu ze smluvních vzorů uvedených v člancích L. 313-13 a R. 311-6 zákoníku a nepodléhá pravidlům o vzájemné závislosti uvedeným v člancích L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku.

45. Tribunal d'instance v předkládacím rozsudku zdůrazňuje, že se KpK a Franfinance dovolávají formy smlouvy o úvěru a ustanovení článku L. 311-20, aby popřely jakoukoliv spojitost mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce uzavřenými v projednávané věci. Na důkaz existence zjevné spojitosti mezi oběma smlouvami předkládající soud však zdůrazňuje, že smlouva o úvěru byla podepsána v týž den jako smlouva o dodávce pro maximální strop rovnající se ceně dodávky a pro použití zbytkové částky úvěru, jakmile bude odečtena výše zálohy na cenu dodávky, pouze po zaplacení této zálohy; že nabídka úvěru uvádí totožnost dodavatele a že ve smlouvě o dodávce se upřesňuje, že Franfinance odepíše zálohu, aby jí převedla na KpK, ve výši 10 % hodnoty koupě z bankovního účtu manželů Rampionových. Předkládající soud rovněž uvádí, že žalované neprokazují, že

žalobci měli v úmyslu použít úvěr na jiná financování, jakmile byla vypůjčená částka obnovena, alespoň částečně, účinkem splacení. Předkládající soud mimoto upřesňuje, že formulací použitou ve smlouvě o úvěru se tato ke škodě spotřebitele vymkne uplatnění ustanovení zákoníku o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce a umožní použití vyšší úrokové sazby.

46. Několik vlád, které předložily vyjádření, zdůrazňuje, že okolnosti konkrétního případu uvedené v předcházejícím odstavci ukazují na existenci jasné spojitosti mezi oběma smlouvami podepsanými manželi Rampionovými, přestože ve smlouvě o úvěru není zmínka o financovaném zboží nebo službě.

47. Výše uvedená vyjádření mě vedou k tomu, abych poukázal na to, že Soudnímu dvoru nepřísluší provést správnou kvalifikaci dotčené smlouvy o úvěru. K této kvalifikaci je příslušný vnitrostátní soud a bude jím provedena na základě relevantních pravidel vnitrostátního práva, včetně pravidel o pravomoci soudu. Tato vnitrostátní pravidla budou vyložena vnitrostátním soudem na základě povinností, které pro něj vyplývají z článků 10 ES a 249 ES, v souladu s výsledkem stanoveným v článku 14 směrnice 87/102, kterým je zamezit tomu, aby se ustanovení vnitrostátních předpisů provádějících směrnici nebo odpovídajících směrnici odchylovala ke škodě spotřebitelů (odsta-

vec 1) nebo byla obcházena (odstavec 2) v důsledku zvláštních ustanovení nebo formulace smluv.

48. Konkrétně, vnitrostátní ustanovení o pravomoci soudu budou muset být vykládána pokud možno tak, že umožňují soudu na základě podstaty smlouvy a skutečného cíle sledovaného smluvními stranami překvalifikovat otevření úvěru na vázaný úvěr pro účely uplatnění ustanovení o ochraně spotřebitele obsažených v zákoníku. Krom toho sama Franfinance ve svém písemném vyjádření a francouzská vláda na jednání odkazovaly na nedávná rozhodnutí Cour de Cassation, která uznala pravomoc vnitrostátního soudu překvalifikovat na vázaný úvěr smlouvu o úvěru prezentovanou stranami jako jinou smlouvu. Mimoto uvádím, že ze samotného doslovného znění první předběžné otázky, jak je formulováno v předkládacím rozsudku, se zdá, že Tribunal d'instance nevyklučuje možnost kvalifikovat dotčenou smlouvu o úvěru jinak než jako otevření úvěru. Charakter zdánlivě nadbytečný dvojího případu v závěrečné části otázky („pokud smlouva o úvěru nezmiňuje financované zboží nebo byla uzavřena ve formě otevření úvěru bez zmínky o financovaném zboží“) lze vysvětlit právě v tomto smyslu.

49. Funkcí článku 14 směrnice 87/102 je zavázat členské státy k přijetí opatření proti

smluvnímu chování jednotlivců, které může zapříčinit, že nebudou dosaženy výsledky sledované směrnice, to znamená opatření, která jednak přiznávají kogentní charakter vnitrostátním předpisům provádějícím jiná ustanovení směrnice nebo odpovídajícím jiným ustanovením směrnice (odstavec 1), a jednak zaručují, že tyto předpisy nebudou obcházeny podvodnými ujednáními ve fázi vypracovávání smluv (odstavec 2). Uvedený článek je tedy určen k účinnému uplatnění těchto vnitrostátních předpisů, ale nezdá se mi naopak relevantní pro účely výkladu obsahu, který tyto předpisy musejí mít v souladu s jinými ustanoveními směrnice, obsahu, který závisí pouze na výkladu těchto jiných ustanovení směrnice.

50. Na základě výše uvedeného se domnívám, že článek 14 nebrání tomu, aby členské státy podřídily právo spotřebitele uplatnit svá práva vůči věřiteli v případě nesplnění povinnosti dodavatele podmínce, aby financované zboží nebo služba byly zmíněny ve smlouvě o úvěru. Otázka, zda členské státy mají, nebo nemají právo podřídít uplatnění pravidel o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce této zmínce, je otázkou, pro kterou je článek 14 podle mého názoru irelevantní a která musí být naopak vyřešena pouze na základě článku 11 směrnice 87/102.

b) Spadá dotčená smlouva o úvěru do oblasti působnosti článku 11 směrnice 87/102?

účtu, kterým se nezabývají jiná ustanovení této směrnice“ (bod 3) a „[j]in[ých] sml[uv] o úvěru spadající[ch] pod tuto směrnici“ (bod 4)²².

51. Za předpokladu, že by předkládající soud měl za to, že by, jak tvrdí Franfinance, dotčená smlouva o úvěru neměla být překvalifikována na vázaný úvěr, nýbrž že představuje *skutečné* otevření úvěru na běžném účtu, je třeba ověřit, zda je tvrzení Franfinance, podle kterého článek 11 směrnice nemá žádný význam, jelikož se netýká tohoto druhu smlouvy, opodstatněné.

54. Otevření úvěru na běžném účtu tedy samo o sobě nespadá mimo oblast působnosti směrnice 87/102.

52. Vráťím-li se o krok zpět, spolu s Komisí uvádím, že definice „smlouvy o úvěru“ ve smyslu čl. 1 odst. 2 písm. c) směrnice 87/102 je dostatečně široká na to, aby zajistě zahrnovala otevření úvěru na běžném účtu.

55. Musím však poukázat na to, že mezi úvěry, které jsou na základě čl. 2 odst. 1 směrnice vyloučeny z oblasti působnosti této směrnice, je pod písmenem e) s výhradou však použití ustanovení článku 6²³ uveden „úvěr ve formě přečerpání běžného účtu poskytnutý úvěrovou institucí nebo finanční institucí, kromě přečerpání účtů úvěrových karet“ nebo, za použití stejných slov uvedených ve výše uvedeném článku 6, „úvěr ve formě přečerpání běžného účtu, kromě účtů kreditních karet“.

53. Mimoto z přílohy I směrnice – která obsahuje výčet prvků, jejichž zahrnutí do smlouvy o úvěru mohou členské státy na základě čl. 4 odst. 3 směrnice učinit povinné – vyplývá, že „[s]mlouvy o úvěru na financování dodávky určitého zboží nebo služeb“ (bod 1 přílohy) jsou pouze jedním z druhů smluv o úvěru, které podléhají ustanovením směrnice, vedle „[s]ml[uv] o úvěru prostřednictvím kreditních karet“ (bod 2), „[s]ml[uv] o úvěru prostřednictvím běžného

56. Ze spisu ve věci nelze snadno určit, zda běžný účet otevřený Franfinance ve prospěch

22 – Nikoliv náhodou dotčená příloha stanoví pouze v bodě 1, to znamená pouze pro „[s]mlouvy o úvěru na financování dodávky určitého zboží nebo služeb“, „popis zboží nebo služeb, jichž se smlouva týká“ jako prvek, který může být stanoven jako podstatný.

23 – Článek 6 stanoví pro tento druh smluv informační povinnosti k tíži úvěrové instituce nebo finanční instituce a ve prospěch spotřebitele.

manželů Rampionových byl, nebo nebyl krytý kreditní kartou. Jedná se v každém případě o zjištění, které přísluší učinit Tribunal d'instance, který, maje na straně 5 předkládacího rozsudku za to, že vzor smlouvy použitý v projednávané věci Franfinance je „předběžnou nabídkou otevření úvěru akcesorického kupním smlouvám použitelného po částech a *doprovázeného kreditní kartou*“²⁴, zdá se, že má za to, že s tímto účtem byla skutečně spojena kreditní karta.

57. Nyní je třeba si klást otázku při odhlédnutí od problematiky existence, nebo neexistence kreditní karty spojené s běžným účtem otevřeným Franfinance ve prospěch manželů Rampionových, zda je článek 11 směrnice 87/102 použitelný²⁵ na otevření úvěru na běžném účtu.

58. Žádný prvek ve znění tohoto článku nesvědčí o opaku. Odkaz učiněný Franfinance na slovní spojení „smlouvě o jejich dodávce“ použité v odst. 2 písm. d) je zcela irelevantní. Tato slova vůbec neznamenají, jako předpoklad pro uplatnění pravidel uvedených v odstavci 2, že smlouvou o úvěru je financována jediná smlouva o dodávce. Slovo „jejich“ váže gramaticky „smlouv[u] o dodávce“ nikoliv na „smlouvu o úvěru“, ale na „zboží nebo služby spadající pod smlouvu o úvěru“. Krom toho slovní spojení „zboží nebo služby spadající pod

smlouvu o úvěru“, které je uvedeno v témže písmenu d), nelze nutně chápat tak, že znamená popis tohoto zboží nebo služeb ve smlouvě o úvěru, ale může a musí být podle mého názoru vykládáno ve smyslu „zboží nebo služ[e]b, jejichž koupě je financována na základě smlouvy o úvěru“. Mimoto uvádím, že čl. 11 odst. 2 písm. a) tím, že se vztahuje na smlouvu o úvěru uzavřenou „za účelem nákupu zboží nebo obdržení služeb“, zahrnuje, jak se zdá, rovněž smlouvy o úvěru uzavřené za účelem více nákupů nebo obdržení služeb.

59. Nehledě na to, z doslovného znění nelze tvrdit, že ochrana spotřebitele ve smyslu vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce není odůvodněna v případě, kdy smlouva o úvěru představuje otevření úvěru na běžném účtu.

60. Podle dvacátého prvního „bodu odůvodnění“ směrnice 87/102, který vysvětluje důvod pro zavedení právní úpravy obsažené v článku 11, „pokud jde o zboží nebo služby, které spotřebitel získal na úvěr, měl by mít, alespoň za okolností níže uvedených, vůči poskytovateli úvěru navíc další práva ke svým běžným smluvním právům vůči tomuto poskytovateli a vůči dodavateli zboží nebo služeb“. Podle téhož „bodu odůvodnění“

24 — Vzor č. 6 přílohy Zákoníku, ve znění platném v rozhodné době z hlediska skutečností. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

25 — Není třeba upřesňovat, že zde nenarážím na přímé použití.

„výše zmíněné okolnosti jsou dány tehdy, když poskytovatel úvěru a dodavatel zboží nebo služeb mají dřívější smlouvu, na jejímž základě je úvěr nabízen výhradně uvedeným poskytovatelem úvěru zákazníkům tohoto dodavatele, aby od něho mohli získat zboží nebo služby“.

kteřé by jinak vyplývalo z tohoto „zdvojení“ jeho protistrany, které je vlastní nákupu zboží nebo služeb prostřednictvím úvěru poskytnutého osobou odlišnou od dodavatele; zdvojení, které spotřebiteli znemožňuje uplatnit neprovedení dodávky, aby se mohl vyhnout splacení úvěru.

61. Jedná se tedy o dodatečnou ochranu spotřebitele vůči věřiteli, který je osobou odlišnou od dodavatele [čl. 11 odst. 2 písm. a)] pro případ, kdy „zboží nebo služby spadající pod smlouvu o úvěru nejsou dodány nebo jsou dodány jen zčásti, nebo neodpovídají smlouvě o jejich dodávce“ [čl. 11 odst. 2 písm. d)], která se musí uplatnit „alespoň“ tehdy, pokud existuje mezi dodavatelem a věřitelem dřívější smlouva, která má uvedený předmět a na jejímž základě spotřebitel obdržel úvěr [čl. 11 odst. 2 písm. b) a c)]; s výhradou, že uvedená ochrana se uplatní až poté, co „spotřebitel uplatnil svá práva vůči dodavateli, ale nedosáhl uspokojení svých oprávněných nároků“ [čl. 11 odst. 2 písm. e)].

63. Je přitom zcela zjevné, že rizika tohoto oslabení ochrany spotřebitele, která se článek 11 snaží omezit, existují i v případě, kdy je úvěr použitelný nikoliv na jedinou koupi, ale na více koupí.

64. Domnívám se tedy, že není důvod mít za to, že otevření úvěru na běžném účtu určeného k financování neurčité řady nákupů zboží nebo služeb nespadá svou povahou do oblasti působnosti článku 11 směrnice 87/102.

62. Uvedená dodatečná ochrana spotřebitele v případě nesplnění povinnosti dodavatelem spočívající v právu uplatnit svá práva vůči věřiteli je určena k vyrovnání oslabení ochrany spotřebitele (ve vztahu k případu úvěru poskytnutého přímo dodavatelem),

65. To však neznamená, že ochrana, která musí být poskytnuta spotřebiteli v souladu s tímto článkem, se nemůže různit, aby byly zohledněny zvláštnosti tohoto úvěru oproti úvěru poskytnutému na jediný nákup.

66. Článek 11 odst. 2 je ostatně strukturován takovým způsobem, že umožňuje členským státům stanovit právní úpravu ochrany způsobenou charakteristikám každého typu smlouvy o úvěru. Článek 11 odst. 2 totiž neupřesňuje, v čem má spočívat tato dodatečná ochrana spotřebitele, neboli co je přesně předmětem „práv[a] uplatňovat práva vůči poskytovateli úvěru“, které musí být spotřebiteli přiznáno. Toto upřesnění je ponecháno na členských státech, po kterých je druhým pododstavcem požadováno stanovit „rozsah a podmínky pro uplatnění těchto práv“²⁶.

67. V tomto ohledu připadají v úvahu různé formy ochrany: uvádím příkladno uplatnitelnost vůči věřiteli námitky nesplnění povinnosti dodavatelem za účelem zamezení nebo přerušení splácení úvěru; žádost o snížení úvěru nebo odstoupení od smlouvy o úvěru s navrácením ze strany věřitele již uhrazených částek; žádost o řádné splnění na náklady věřitele smlouvy o dodávce, jsou-li předmětem zužititelné věci; a dokonce

žádost ze strany věřitele o náhradu škody vzniklé v důsledku nesplnění povinnosti dodavatelem²⁷. Ve Francii články L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku stanoví: závazky dlužníka nabývají účinnosti až od okamžiku dodání zboží nebo poskytnutí služby, což zdá se v praxi znamenat uplatnitelnost vůči věřiteli námitky nesplnění povinnosti, pokud toto nesplnění povinnosti spočívá v nedodání zboží nebo neposkytnutí služby; soudní pozastavení plnění smlouvy o úvěru v případě napadení souvisejících s plněním smlouvy o dodávce; a zrušení nebo neplatnost ze zákona první z uvedených smluv v případě zrušení nebo prohlášení neplatnosti druhé z uvedených smluv na základě rozhodnutí soudu.

68. Je možné si představit, že co se týče nesplnění povinnosti dodavatele týkajícího se jednoho z různých zboží nebo jedné z různých služeb, které spotřebitel koupí na úvěr a využije *skutečného* otevření úvěru na běžném účtu, může opravný prostředek přiznaný spotřebiteli vůči věřiteli spočívat v dovolatelnosti uvedeného nesplnění povinnosti, aby se mohl vyhnout dočasné nebo definitivně povinností, které v rámci smlouvy o úvěru jdou k tíži spotřebitele ve

26 — Otázka směřující k určení, zda je čl. 11 odst. 2 směrnice 87/102 dostatečně přesný a bezpodmínečný, co se týče povahy práv, která musejí být přiznána spotřebiteli, nespadá ostatně do problematiky uvedené v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Tribunal d'instance, a nebude se jí tudíž zabývat. Viz v tomto ohledu v kladném smyslu stanovisko přednesené generálním advokátem Lenzem dne 7. prosince 1995 ve věci C-192/94, El Corte Inglés, v níž byl vydán rozsudek ze dne 7. března 1996 (Recueil, s. I-1281, body 11 až 13), který z článku 11 směrnice 87/102 vyvozuje „minimální přesně stanovená práva při uplatňování [...] práv“ (neoficiální překlad), která musejí být přiznána spotřebiteli.

27 — Vnitrostátní právní úpravou, která nejvíce rozšiřuje oblast ochrany spotřebitele proti věřiteli, se zdá být právní úprava platná ve Spojeném království. Oddíl 75 Consumer Credit Act z roku 1974 jde totiž až tak daleko, že pro úvěr podléhající použití tohoto zákona a poskytnutý spotřebiteli na základě dřívější dohody mezi věřitelem a dodavatelem stanoví, že v případě uvedení v omyl („misrepresentation“) nebo nesplnění povinnosti dodavatelem, má spotřebitel vůči věřiteli právo využít žaloby obdobné („a like claim“) žalobě, kterou může uplatnit proti dodavateli. Jedná se o společnou a nerozdílnou odpovědnost („joint and several liability“) věřitele a dodavatele (tudíž bez povinnosti předchozího vymáhání nároku od dodavatele), která zahrnuje i odpovědnost za škodu v důsledku nesplnění povinnosti dodavatelem.

vztahu k této konkrétní dodávce, a nikoliv v právu na zrušení této smlouvy o úvěru v celém rozsahu.

69. Jakmile je tedy ověřeno, že smlouva o otevření úvěru na běžném účtu spadající do oblasti působnosti směrnice 87/102 podléhá rovněž ustanovením článku 11 téže směrnice, bude na předkládajícím soudu, bude-li mít za to, že musí jako takovou kvalifikovat smlouvu o úvěru uzavřenou manželi Rampionovými v projednávané věci, posoudit, v jakém rozsahu mohou být ustanovení vnitrostátního práva určená k provedení tohoto článku nebo odpovídající uvedenému článku uplatněna i na takovou smlouvu²⁸ způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem zamýšleným směrnicí.

c) Výklad ustanovení článku 11 směrnice a požadavek zmínky o financovaném zboží nebo službě ve smlouvě o úvěru

70. Nyní zbývá přezkoumat, zda uvedený článek 11 umožňuje, aby vnitrostátní ustanovení určené k jeho provedení podřídilo přiznání spotřebiteli práva uplatnit svá práva vůči věřiteli podmínce, aby financované zboží nebo služba byly zmíněny ve smlouvě o úvěru.

71. V tomto ohledu sdílím stanovisko zaujaté Komisí a vládami, které předložily vyjádření: takováto podmínka není slučitelná s článkem 11. Na rozdíl od toho, co tvrdí Franfinance, stanovení takovéto podmínky není povoleno čl. 11 odst. 2 druhým pododstavcem. Toto ustanovení tím, že pověřuje členské státy stanovením nejen „rozsah[u]“, ale také „podmín[e]k pro uplatnění“ práva uplatnit práva vůči věřiteli, zjevně nesměruje ke zpochybnění podmínek vzniku tohoto práva, které čl. 11 odst. 2 první pododstavec stanoví taxativním způsobem; toto ustanovení naopak opravňuje členské státy k upřesnění procesních podmínek pro výkon tohoto práva²⁹.

72. Je tedy třeba článek 11 směrnice vykládat tak, že pokud spotřebitel získá od jiné osoby než dodavatele úvěr na nákup zboží nebo služeb na základě dřívější dohody mezi touto osobou a dodavatelem mající charakteristiky uvedené v čl. 11 odst. 2 písm. b), spotřebitel v případě, že zboží nebo služba koupená na úvěr nejsou dodány, nebo jsou dodány jen zčásti, nebo neodpovídají smlouvě o jejich dodávce, má právo uplatnit svá práva vůči

28 – Mám na mysli například obdobné použití článků L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku stanovených pouze pro „vázané úvěry“.

29 – Tyto podmínky mohou podle mého názoru zahrnovat i upřesnění podmínky uvedené v čl. 11 odst. 2 písm. e) směrnice, a sice předchozí iniciativu, kterou spotřebitel musí vyvinout vůči dodavateli neplnícímu povinnosti předtím, než může uplatnit své právo vůči věřiteli; postačuje například výzva, na niž nebylo odpovězeno, nebo v případě potřeby neúspěšný pokus o žalobu k soudu.

věřiteli poté, co marně uplatnil svá práva vůči dodavateli, nezávisle na tom, zda toto zboží nebo služba jsou zmíněny ve smlouvě o úvěru.

73. Přirozeně bude příslušet předkládajícímu soudu, aby ověřil, v jakém rozsahu mohou být relevantní ustanovení vnitrostátního práva uplatněna způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem zamýšleným takto vykládaným článkem 11 směrnice.

74. Zdá se mi konečně užitečné upřesnit, s ohledem na odkazy učiněné jak předkládajícím soudem, tak některými vládami, které předložily vyjádření, na existenci v projednávané věci zjevné spojitosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, že článek 11 nečiní existenci práva spotřebitele uplatnit svá práva vůči věřiteli v případě nesplnění povinnosti dodavatelem závislou na této okolnosti. Tento článek ukládá, aby toto právo bylo přiznáno spotřebiteli alespoň tehdy, pokud poskytovatel úvěru a dodavatel uzavřeli dřívější smlouvu, na jejímž základě tento poskytovatel úvěru poskytuje úvěr výhradně zákazníkům uvedeného dodavatele za účelem odběru zboží nebo služeb od uvedeného dodavatele, a spotřebitel získá úvěr na základě takovéto smlouvy [dvacátý první „bod odůvodnění“ a čl. 11 odst. 2 písm. b) a c) směrnice].

75. Navrhuji tedy Soudnímu dvoru, aby odpověděl na první předběžnou otázku položenou Tribunal d'instance takto:

„Článek 11 směrnice 87/102 vyžaduje, aby se vnitrostátní právní ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, která provádějí tento článek nebo která mu odpovídají, mohla uplatnit i při neexistenci zmínky o zboží nebo službách, na jejichž nákup se poskytuje úvěr, ve smlouvě o úvěru.“

B – K druhé předběžné otázce

1. Úvodní úvahy a k přípustnosti

76. Z předkládacího rozsudku jasně vyplývá, že Tribunal d'instance si klade otázku, zda může uplatnit bez návrhu nikoliv ustanovení směrnice 87/102 (která, jak jsem uvedl výše, se nemohou použít přímo v rámci sporu mezi jednotlivci), ale některá ustanovení *vnitrostátního práva*, která provádějí ustanovení téže směrnice nebo jim odpovídají.

77. Třebaže v předkládacím rozsudku, v části týkající se skutkových okolností, se připomíná, že během řízení a *quo* Tribunal d'instance mezitímním rozsudkem ze dne 1. června 2005 bez návrhu uplatnil důvody vycházející z článků zákoníku týkajících se podomního prodeje a z článku L. 311-10 zákoníku v rozsahu, v němž ukládá jako povinný odkaz ve smlouvě o úvěru na ustanovení o vzájemné závislosti uvedená v článku L. 311-20 a následujících zákoníku, tentýž předkládací rozsudek, v části věnované druhé předběžné otázce naopak pouze zvažuje případné uplatnění bez návrhu těchto posledně uvedených ustanovení, která provádějí do vnitrostátního práva články 11 a 14 směrnice³⁰.

78. V důsledku toho, i přes svou širokou formulaci, musí být druhá předběžná otázka podle mého názoru vykládána ve světle odůvodnění předkládacího rozsudku tak, že se vztahuje na uplatnitelnost bez návrhu vnitrostátním soudem ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce uvedených v článku L. 311-20 a následujících zákoníku v rozsahu, v němž provádějí článek 11 směrnice 87/102.

30 — Druhá předběžná otázka by nebyla ostatně relevantní pro účely vyřešení dotčeného sporu, jestliže by byla brána v úvahu ve vztahu k případnému uplatnění bez návrhu, předpokládanému předkládacím soudem v mezitímním rozsudku ze dne 1. června 2005, ustanovení Zákoníku o podomním prodeji – která neprovádějí směrnici 87/102, ale směrnici Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (Úř. věst. L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262) – nebo čl. L. 311-10 bodu 3 Zákoníku, který stanoví odkaz ve smlouvě o úvěru na ustanovení o vzájemné závislosti uvedená v článku L. 311-20 a následujících, aniž by však uvedený odkaz byl požadován směrnici 87/102.

79. Předkládací soud připomíná, že na základě procesních pravidel vnitrostátního právního řádu, jak jsou vykládána Cour de Cassation, může soud bez návrhu uplatnit pouze „řídící kogentní“ ustanovení přijatá v obecném zájmu, a nikoliv „ochranná kogentní“ ustanovení přijatá v zájmu určité kategorie osob. Předkládací soud uvádí, že judikatura Cour de Cassation tím, že stanoví, že právní úprava spotřebitelského úvěru byla stanovena pouze v zájmu spotřebitele, a tudíž nespadá pod řídící kogentní ustanovení, brání uplatnění bez návrhu ustanovení článku L. 311-20 a následujících zákoníku.

80. Za účelem ověření správnosti tohoto přístupu Cour de Cassation žádá předkládací soud Soudní dvůr, aby upřesnil, zda směrnice 87/102 sleduje účel širší, než je pouhá ochrana spotřebitele, tj. účel týkající se organizace trhu se spotřebitelským úvěrem. Zdá se, že předkládací soud má za to, že v kladném případě by byl tento oprávněn k uplatnění bez návrhu ustanovení článku L. 311-20 a následujících zákoníku coby řídících kogentních ustanovení.

81. Zdá se tedy, že upřesnění Soudním dvorem účelu směrnice 87/102 je předkládacím soudem požadováno především pro účely použití pojmů a pravidel *vnitrostátního procesního práva*, které by ho mohly vést k uplatnění bez návrhu ustanovení

uvedených v člancích L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku. V tomto ohledu by se tedy jednalo o uplatnění bez návrhu těchto ustanovení provedené v souladu s vnitrostátním právem, a nikoliv na základě práva Společenství.

82. Domnívám se však, že se Soudní dvůr musí zabývat dotčenou předběžnou otázkou v širší perspektivě tak, že předkládajícímu soudu naznačí, v jakém rozsahu je uplatnění bez návrhu uvedených ustanovení zákoníku umožněno případně na základě samotného práva Společenství, a tudíž mimo použití výše uvedených pojmů a pravidel vnitrostátního procesního práva provedeného ve světle účelu sledovaného směrnici 87/102.

83. Franfinance nicméně zpochybňuje přípustnost druhé předběžné otázky, když zdůrazňuje její neúčinnost pro účely vyřešení sporu v původním řízení. Zdůrazňuje, že v rozporu s tím, co je uvedeno v předkládacím rozsudku, manželé Rampionovi výslovně vznesli ve své žalobě otázku vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, které podepsali, když soud, kterému byl spor předložen, zejména žádali, aby zrušil první smlouvu „následkem“ prohlášení neplatnosti druhé smlouvy. Není tedy nezbytné uplatit bez návrhu ustanovení, kterých se dovolávali žalobci.

84. V tomto ohledu poukazují na to, že ze spisu ve věci vyplývá, že manželé Rampionovi navrhli zrušení smlouvy o úvěru uzavřené s Franfinance na základě soudního rozhodnutí „následkem“ prohlášení neplatnosti smlouvy o dodávce uzavřené s KpK, které navrhli primárně. Nezdá se však, že by se výslovně dovolávali, na podporu návrhu na zrušení smlouvy o úvěru, článků L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku. Třebaže se mi nezdá absurdní domnívat se, jak to v podstatě činí Franfinance, že tyto články mohou být považovány za dovolávané manželi Rampionovými alespoň implicitně, podotýkám však, že předkládající soud je, zdá se, opačného názoru a že přísluší tomuto soudu, a nikoliv Soudnímu dvoru vyjádřit se k tomuto bodu, jelikož se jedná o otázku čistě vnitrostátního procesního práva. Kromě toho se nezdá, že by manželé Rampionovi navrhli soudní zrušení smlouvy o úvěru rovněž následkem soudního zrušení smlouvy o dodávce, které navrhli podpůrně.

85. Není tudíž zjevné, že, jak tvrdí Franfinance, výklad práva Společenství požadovaný druhou předběžnou otázkou nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení nebo že se jedná o hypotetický problém. Nezdá se mi tudíž, že by přípustnost této otázky mohla být zpochybněna.

2. K věci samé

86. Co se týče účelu sledovaného zákonodárcem Společenství přijetím směrnice 87/102, z jejích „bodů odůvodnění“ vyplývá, že tato směrnice měla v úmyslu odstranit rozdíly mezi právními předpisy členských států v oblasti spotřebitelského úvěru s dvojným cílem zajistit vytvoření společného trhu v oblasti spotřebitelského úvěru (třetí a pátý „bod odůvodnění“) a chránit spotřebitele, kteří získají tento úvěr (šestý, sedmý a devátý „bod odůvodnění“)³¹. Toto připomínají ve svých písemných vyjádřeních k druhé předběžné otázce Komise a francouzská, italská a španělská vláda.

87. Co se konkrétně týče prvního cíle, v „bodech odůvodnění“ směrnice se zdůrazňuje, že „rozdíly v právních předpisech mohou vést k narušení hospodářské soutěže mezi poskytovateli úvěru uvnitř společného trhu“ (druhý „bod odůvodnění“), „omezují možnosti spotřebitele získat úvěr v jiných členských státech“ a „ovlivňují rozsah a charakter požadovaného úvěru, a také nákup zboží a služeb“ (třetí „bod odůvodnění“), v důsledku toho „ovlivňují volný pohyb zboží a služeb, jež mohou spotřebitelé získat na základě úvěru“, a „tím mají přímý dopad na fungování společného trhu“ (čtvrtý

„bod odůvodnění“), zatímco „by zřízení společného trhu v oblasti spotřebitelského úvěru prospělo stejnou měrou spotřebitelům, poskytovatelům úvěru, výrobcům, velkoobchodníkům i maloobchodníkům se zbožím i poskytovatelům služeb (pátý „bod odůvodnění“).

88. O tom není pochyb, protože harmonizace vnitrostátních právních předpisů v oblasti spotřebitelského úvěru sledovaná směrnicí 87/102 nesměruje pouze k zajištění minimální úrovně ochrany spotřebitelů v každém členském státě, ale i a v první řadě k podpoře, co se týče spotřebitelského úvěru, vytvoření více stejnorodých podmínek hospodářské soutěže na území Společenství odstraněním hlavních normativních příčin překážek nebo narušení volné hospodářské soutěže mezi věřiteli, s prospěchem ve smyslu hospodářské výkonnosti jak na trhu v oblasti spotřebitelského úvěru, tak na trhu se zbožím nebo službami, které mohou být získány na úvěr.

89. Nezdá se tedy, že lze souhlasit s výkladem, podle kterého jsou ustanovení směrnice 87/102, a v důsledku toho vnitrostátní ustanovení, která je provádějí, stanovena výlučně pro účely ochrany spotřebitelů. V každém případě je však na předkládajícím soudu, a nikoliv na Soudním dvoru, aby posoudil, zda ve světle upřesněného účelu

31 — Rozsudky ze dne 23. března 2000, Berliner Kindl Brauerei (C-208/98, Recueil, s. I-1741, bod 20), a ze dne 4. března 2004, Cofinoga (C-264/02, Recueil, s. I-2157, bod 25).

směrnice 87/102 musejí být (jak mi připadá možné) vnitrostátní ustanovení, která ji provádějí, jako jsou články L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku, kvalifikována jako „řídící kogentní“ ustanovení pro účely jejich uplatnitelnosti bez návrhu na základě *vnitrostátního procesního práva*.

90. Mimoto se nedomnívám, že se odpověď na druhou předběžnou otázku může omezit na výše uvedené úvahy. Podle mého názoru totiž tato otázka, je-li vykládána ve světle odůvodnění předkládacího rozsudku, vznáší otázku uplatnitelnosti bez návrhu ustanovení uvedených v člancích L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku v širším smyslu. Zabývá se otázkou, v jakém rozsahu jsou řešení přijatá Soudním dvorem v rozsudcích Océano Grupo Editorial a Salvat Editores a Cofidis použitelná na právní úpravu spotřebitelského úvěru³², Tribunal d'instance vyzývá v podstatě Soudní dvůr rovněž k uvedení, zda je uplatnění bez návrhu ustanovení uvedených v člancích L. 311-20 a L. 311-21 zákoníku povoleno vnitrostátnímu soudu *na základě práva Společenství*, i když to vnitrostátní procesní právo vylučuje.

91. Sdílím tudíž názor Komise, podle kterého je pro odpověď na druhou předběžnou otázku třeba určit, zda ochrana, kterou směrnice 87/102 zamýšlí spotřebiteli zajistit,

znamená, že vnitrostátní soud může uplatnit bez návrhu vnitrostátní ustanovení o ochraně spotřebitele, které provádí čl. 11 odst. 2 této směrnice³³.

92. Komise a italská a španělská vláda se vyjádřily pro odpověď na tuto otázku v kladném smyslu, a to v podstatě na základě tvrzené relevance i v této zkoumané oblasti důvodů, které vedly Soudní dvůr v rozsudcích Océano Grupo Editorial a Salvat Editores a Cofidis k závěru, že efektivní ochrana práv, která směrnice 93/13 měla v úmyslu přiznat spotřebitelům, vyžaduje, aby vnitrostátní soud mohl bez návrhu uplatnit nepřiměřenost smluvní podmínky.

93. Rakouská a francouzská vláda tento postoj nesdílí. Rakouská vláda uvádí, že přísluší pouze členským státům určit podmínky soudní ochrany práv, která směrnice 87/102 měla v úmyslu přiznat spotřebiteli, a že ačkoli vnitrostátní soudy mají zajistit efektivitu této ochrany, nutně to neznamená jejich povinnost nebo právo uplatnit bez návrhu ustanovení, která chrání spotřebitele. I francouzská vláda připomíná zásadu procesní autonomie členských států, která je specificky potvrzena v oblasti, jíž se zabývá čl. 11 odst. 2 druhý pododstavec směrnice 87/102, a tvrdí, že judikatura Cour de Cassation, která nedovoluje soudu bez

32 — Viz bod 26 výše.

33 — Viz písemné vyjádření Komise, bod 33.

návrhu uplatnit důvod vycházející z ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce, není v rozporu se zásadami rovnocennosti a efektivity, které podle judikatury Společenství omezují tuto procesní autonomii. Konkrétně z hlediska efektivity ochrany francouzská vláda zdůrazňuje, že na základě uvedené judikatury není pro spotřebitele ani nadměrně obtížné, ani prakticky nemožné domoci se toho, aby soud shledal existenci podmínek pro uplatnění těchto ustanovení, což je ostatně shledání, o které žádné ustanovení zákoníku neukládá spotřebiteli požádat v určité lhůtě. Konečně podle francouzské vlády rozsudky *Océano Grupo Editorial* a *Salvat Editores* a *Cofidis* nejsou v projednávané věci relevantní, protože řešení, která jsou v nich přijata, se zakládají na ustanoveních směrnice 93/13, která nemají ekvivalenty ve směrnici 87/102.

94. Nejprve bych rád připomenul, že podle ustálené judikatury přísluší soudům členských států podle zásady spolupráce uvedené v článku 10 ES zajistit právní ochranu vyplývající procesním subjektům z přímého účinku práva Společenství. Při neexistenci právní úpravy Společenství v dané oblasti přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby určil příslušné soudy a upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv,

kteřá procesním subjektům vyplývají z přímého účinku práva Společenství. Tyto podmínky však nemohou být méně příznivé než ty, které se týkají obdobných řízení na základě vnitrostátního práva, ani nemohou v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných právním řádem Společenství³⁴.

95. Jedná se o známé zásady „procesní autonomie“ členských států a o omezení s nimi spojená, která jsou představována dodržováním podmínek „rovnocennosti“ a „efektivity“ ochrany. Tyto zásady, tvrzené v souvislosti se soudní ochranou práv, která procesním subjektům vyplývají z ustanovení práva Společenství, která mají přímý účinek, se musejí považovat za použitelné stejným způsobem ve vztahu k soudní ochraně práv, která procesním subjektům vyplývají z vnitrostátních ustanovení provádějících ustanovení směrnice Společenství nebo jim odpovídajících. Jak v prvním, tak v druhém případě se totiž vždy jedná o práva „původu Společenství“ a bylo by zcela nevhodné připustit, že by meze procesní autonomie, kterou disponují členské státy při stanovení soudní ochrany těchto práv, mohly být méně striktní, kdyby směrnice byla provedena do vnitrostátního práva, než kdyby provedena nebyla.

34 — Viz zejména rozsudky ze dne 16. prosince 1976, *Rewe* (33/76, Recueil, s. 1989, bod 5), a *Comet* (45/76, Recueil, s. 2043, body 12 až 16); ze dne 9. listopadu 1983, *San Giorgio* (199/82, Recueil, s. 3595, bod 12), a ze dne 14. prosince 1995, *Peterbroeck* (C-312/93, Recueil, s. I-4599, bod 12).

96. V zásadě je třeba se domnívat, že zásada efektivní ochrany je dodržena, když procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv původu Společenství nabízejí procesním subjektům odpovídající možnost uplatnit tato práva u soudu³⁵. Příliš krátké prekluzivní lhůty nebo příliš tíživá důkazní břemena například mohou nadměrně ztěžovat nebo v praxi znemožňovat výkon práv oprávněnými osobami u soudu.

97. Ustanovení a zásady vnitrostátního procesního práva týkající se pravomocí soudů podávat podněty rovněž nepochybně přísluší do oblasti výše uvedených procesních podmínek. Ačkoli je přitom pravda, že zákaz pro vnitrostátní soud uplatnit bez návrhu ustanovení, která přiznávají práva původu Společenství, nezasahuje do možnosti oprávněné osoby uplatnit jí samou tato práva u soudu, je nicméně třeba připomenout, že Soudní dvůr již shledal, že efektivní ochrana práv původu Společenství může přesto za určitých podmínek vyžadovat možnost zásahu vnitrostátního soudu bez návrhu.

98. V rozsudku Peterbroeck³⁶ totiž Soudní dvůr prohlásil, že právo Společenství brání uplatnění vnitrostátního procesního ustanovení, které za obdobných podmínek, jako jsou podmínky řízení probíhajícího před předkládajícím soudem, zakazuje vnitrostátnímu soudu posoudit bez návrhu slučitelnost opatření vnitrostátního práva s ustanovením Společenství, když toto ustanovení Společenství nebylo uplatněno procesním subjektem v určité lhůtě. V tomtéž rozsudku Soudní dvůr uvedl, že „každý případ, ve kterém se klade otázka, zda vnitrostátní procesní ustanovení znemožňuje nebo nadměrně ztěžuje použití práva Společenství, musí být přezkoumán s ohledem na postavení uvedeného ustanovení v rámci celého řízení, na průběh a zvláštnosti tohoto řízení před jednotlivými vnitrostátními soudy“³⁷.

99. V rozsudku Océano Grupo Editorial a Salvat Editores Soudní dvůr, byť výslovně nepřipomněl svou judikaturu uvedenou v bodě 94 výše, uvedl, s ohledem na doložku o příslušnosti vloženou do smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb ve smyslu směrnice 93/13, že efektivní ochrana spotřebitele může být dosažena pouze tehdy, když je vnitrostátní soud oprávněn bez návrhu poukázat na nepřiměřenost této podmínky ve smyslu této směrnice³⁸. K tomuto závěru

35 — Generální advokát Jacobs ve svém stanovisku předneseném dne 15. června 1995 ve spojených věcech Van Schijndel a Van Veen, ve kterých byl vydán rozsudek ze dne 14. prosince 1995 (C-430/93 a C-431/93, Recueil, s. I-4705, bod 25), prohlásil za „dostatečné“ pro účely dodržení zásady efektivty, „že vnitrostátní procesní ustanovení skutečně umožňují jednotlivcům uplatnit jejich práva“.

36 — Výše uvedený rozsudek Peterbroeck, bod 21.

37 — Tamtéž, bod 14. Totéž kritérium přezkumu bylo následně připomenuto Soudním dvorem rovněž ve výše uvedeném rozsudku Cofidis, bod 37.

38 — Výše uvedený rozsudek Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, bod 26.

Soudní dvůr dospěl již *na pouhém základě* následujících úvah uvedených v bodě 26 tohoto rozsudku:

„Cíle sledovaného článkem 6 směrnice [93/13], který ukládá členským státům stanovit, že nepřiměřené podmínky nezavazují spotřebitele, by nebylo možné dosáhnout, kdyby samotní spotřebitelé byli povinni namítat nepřiměřenost těchto podmínek. Ve sporech, jejichž hodnota je často nízká, mohou být náklady na advokáty vyšší než částky, které jsou ve hře, což může spotřebitele odradit od toho, aby namítal použití nepřiměřené podmínky. I když je pravda, že v řadě členských států procesní ustanovení umožňují v takovýchto sporech jednotlivcům hájit se sami, existuje nezanedbatelné riziko, že především z důvodu neznalosti spotřebitel neuplatní nepřiměřenost podmínky, která je vůči němu namítána.“

100. Soudní dvůr tedy vyvodil nezbytnost možnosti zásahu soudu bez návrhu za účelem zajištění efektivity ochrany spotřebitele zamýšlené směrnicí 93/13 ze skutečnosti, že nepoměr mezi hodnotou sporu a náklady vynaloženými na advokáta může vést spotřebitele k tomu, že nebude bránit svá práva soudní cestou nebo, pokud je to povoleno vnitrostátním právem, že je bude bránit sám, a tedy neadekvátním způsobem.

101. Tyto úvahy byly potvrzeny Soudním dvorem v pozdějším rozsudku Cofidis³⁹ za účelem prohlášení, že procesní ustanovení, které vnitrostátnímu soudu zakazuje po uplynutí prekluzivní lhůty bez návrhu nebo na základě námítky vznesené spotřebitelem uplatnit nepřiměřenost podmínky, jejíž plnění je požadováno prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb, může nadměrně ztížit ve sporech, v nichž jsou spotřebitelé žalovanými, použití ochrany, kterou jim směrnice 93/13 zamýšlí přiznat⁴⁰.

102. Stejně jako Komise a španělská vláda se přitom domnívám, že výše uvedené úvahy jsou naprosto platné rovněž co se týče ochrany práv spotřebitele vyplývající ze směrnice 87/102. Řekl bych dokonce, že tyto úvahy jsou tím spíše platné v této druhé oblasti, jelikož koupí-li spotřebitel zboží nebo služby na úvěr, je tomu tak obvykle proto, že disponuje spíše omezenými vlastními finančními prostředky, existuje ještě konkrétnější riziko, že náklady na právní pomoc ho vedou k tomu, že se vzdá obhajoby, nebo v každém případě adekvátní obhajoby svých práv u soudu.

39 — Výše uvedený rozsudek Cofidis, body 33 a 34.

40 — Tamtéž, bod 36.

103. Mimoto se mi nezdá, že okolnost, zdůrazněná francouzskou vládou, že ve směrnici 87/102 chybějí ustanovení obdobná ustanovením článků 6 a 7 směrnice 93/13, může být relevantní v opačném smyslu.

104. Co se týče článku 6 posledně uvedené směrnice, ze kterého – je pravda – vychází úvahy uvedené Soudním dvorem v bodě 26 rozsudku Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (viz bod 99 výše), nedomnívám se, že jeho doslovné znění má určující hodnotu v rámci těchto úvah. V konečném výsledku uložení členským státům povinnosti stanovit, „že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou pro spotřebitele závazné“, tento článek pouze popisuje podstatu ochrany, kterou směrnice 93/13 zamýšlí poskytnout spotřebiteli na úrovni hmotného práva proti smluvním podmínkám, které nebyly individuálně sjednány a které mohou být kvalifikovány jako nepřiměřené ve smyslu této směrnice; zatímco výše uvedené úvahy Soudního dvora se především soustředí na zvláštní podmínky týkající se povahy sporu a řízení nezbytného pro jeho vyřešení a případné překážky, kterou tyto podmínky představují pro efektivní ochranu u soudu hmotně právního postavení, které výše uvedená směrnice zamýšlela přiznat spotřebiteli.

105. Článek 11 odst. 2 směrnice 87/102, byť neupřesňuje „rozsah“ práva spotřebitele uplatnit svá práva vůči věřiteli a přenechává

jeho upřesnění členským státům, přitom však vyžaduje, aby toto právo bylo spotřebiteli vnitrostátními právními řády přiznáno, jsou-li splněny určité podmínky; a právní řád Společenství obecněji vyžaduje, aby efektivní ochrana tohoto práva – přiznaného spotřebiteli vnitrostátním hmotným právem, přesto však stále původu Společenství – byla zajištěna vnitrostátním procesním právem. Této ochraně však může být v případě neumožnění zásahu soudu bez návrhu bráněno těmito zvláštními podmínkami týkajícími se povahy sporu a řízení nezbytného pro jeho vyřešení, které Soudní dvůr uvedl v bodě 26 rozsudku Océano Grupo Editorial a Salvat Editores.

106. Co se týče článku 7 směrnice 93/13, je pravda, že Soudní dvůr v bodech 27 a 28 výše uvedeného rozsudku uvedl, že možnost uplatnit bez návrhu nepřiměřenost smluvní podmínky představuje rovněž nástroj vhodný za účelem – který členské státy musejí sledovat v souladu s tímto článkem – ukončení vkládání nepřiměřených podmínek do smluv uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebiteli. Zdá se mi však, že v systematice uvedeného rozsudku tato poznámka představuje pouze dodatečné odůvodnění řešení přijatého Soudním dvorem ohledně nezbytnosti umožnit zásah soudu bez návrhu; řešení, ke kterému, jak jsem již zdůraznil, Soudní dvůr již došel

na závěr úvah uvedených v bodě 26 téhož rozsudku, zaměřených pouze na okolnosti, které mohou odradit spotřebitele od toho, aby adekvátně bránil soudní cestou právní postavení, které mu směrnice 93/13 zamýšlela přiznat.

první se nenechal zastupovat u soudu advokátem a druhý naopak ano.

108. Navrhuji tudíž Soudnímu dvoru, aby na druhou předběžnou otázku odpověděl takto:

107. Z jiného hlediska dále uvádím, že skutečnost, že věc probíhající před Tribunal d'instance byla zahájena manželi Rampionovými a že tito jsou zastoupeni advokátem, zatímco ve vnitrostátních věcech, které vedly k rozsudkům Océano Grupo Editorial a Salvat Editores a Cofidis, se žalovaní spotřebitelé nedostavili k soudnímu jednání, neodůvodňuje v projednávaném případě odlišný závěr, co se týče nezbytnosti umožnit zásah soudu bez návrhu za účelem efektivní ochrany práv spotřebitele, od závěru přijatého v těchto rozsudcích. Problém totiž musí být vyřešen na obecné úrovni, to znamená ve světle povahy sporu a charakteristik řízení nezbytného pro jeho vyřešení, tedy při odhlédnutí od konkrétních okolností jednotlivého řízení. Krom toho nevidím, jak by bylo možné přijmout, že totéž ustanovení o ochraně spotřebitele by mohlo být považováno za uplatnitelné bez návrhu ve vztahu k jednomu spotřebiteli, a nikoliv ve vztahu k druhému jen proto, že

„Směrnice 87/102 nesleduje pouze cíl chránit spotřebitele, kteří získají spotřebitelský úvěr, avšak rovněž a především cíl zajistit vytvoření společného trhu v oblasti spotřebitelského úvěru.

Efektivní ochrana práv, která článek 11 směrnice 87/102 zamýšlí přiznat spotřebitelům, předpokládá, že vnitrostátní soud může uplatnit bez návrhu vnitrostátní právní ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, která provádějí tento článek nebo která mu odpovídají.“

V – Závěry

109. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Tribunal d'instance de Saintes rozsudkem ze dne 16. listopadu 2005 odpověděl takto:

- „1) Článek 11 směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru vyžaduje, aby se vnitrostátní právní ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, která provádějí tentýž článek nebo která mu odpovídají, mohla uplatnit i při neexistenci zmínky o zboží nebo službách, na jejichž nákup se poskytuje úvěr, ve smlouvě o úvěru.

- 2) Směrnice 87/102 nesleduje pouze cíl chránit spotřebitele, kteří získají spotřebitelský úvěr, avšak rovněž a především cíl zajistit vytvoření společného trhu v oblasti spotřebitelského úvěru.

Efektivní ochrana práv, která článek 11 směrnice 87/102 zamýšlí přiznat spotřebitelům, předpokládá, že vnitrostátní soud může uplatnit bez návrhu vnitrostátní právní ustanovení o vzájemné závislosti mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o dodávce zboží nebo služeb, která provádějí tento článek nebo která mu odpovídají.“